

УВОД

Много хора имат деца. Но недостатъчно хора са родители. Може да изглежда, че да имаш дете, те прави майка или баща, но всички знаем, че не е така. Има много хора, които водят децата си на училище, купуват им дрехи, хранят ги, предоставят им топло легло, в което да спят... но в действителност не са родители. По-скоро се държат като законни настойници, които живеят живота си, като отмятат задачите за деня... и първите осемнадесет години от живота на детето си.

Това не е родителство. Това е *само минимумът*.

Тъжното е, че някои не успяват дори и дотам да стигнат. Смятат, че задълженията им се изчерпват със зачеването или раждането, или пък в деня, в който подписват документите за развод.

Възпроизвеждането е биологичен процес. Родителството е психологически процес. Решение. Съзнателен избор. Ангажимент – ангажиране с това да промениш човека, който си, както и своите приоритети за благото и добруването на децата си. Ангажимент за саможертва и да служиш, и за истинската работа да взимаш трудни решения, да *обичаш*, а не само да *притежаваш*.

Да бъдеш родител, означава да превърнеш децата си, ако не в център на живота си, то да им дадеш централно място в него, като приемеш факта, че довеждането на тези малки човечки в света променя всичко, свързано с този, който си, с ценностите и задълженията ти.

Човекът с деца прави необходимото, за да си няма работа с „Държавната агенция за закрила на детето“... или за да избегне въпросителните погледи на съседите. Един *родител* се ангажира с набор от устойчиви принципи, които може да звучат като клишета, но на практика се срещат достатъчно рядко, че да бъдат забелязани, когато човек ги спазва. Чували сте ги – по-

стави семейството на първо място, обичай безусловно, бъди на разположение, помогни им да станат такива, каквито им е писано да станат, бъди за пример, не приемай нищо за даденост, бъди благодарен.

Нека да сме наясно: този избор е нещо ново. Няма да преувеличим, ако кажем, че само преди няколко поколения всичко, което се е очаквало от един родител, е да осигури оцеляването на децата си. Детето е било възприемано като бъдещ актив, който първоначално е бил задължение; още един чифт ръце, които да помагат в обработването на земята в семейната ферма, и още едно място на поточната линия в местния завод, което да получава надница и да помага за издръжката на семейството.

Дори първите години на двадесети век са били белязани от предизвикателствата на детската смъртност и детските болести. Било истинско чудо, ако всичките ви деца успеят да оцелеят. А това, че сте имали отговорността да се грижите за тях емоционално? Да ги обичате безусловно? Ама, моля ви се, кой е имал време за такива неща? Или способност?

Има една история за Уинстън Чърчил, който в никакъв случай не е бил перфектен баща, но самият той бил отгледан от двама самовглъбени и заети аристократи, които самите били продукт на викторианска Англия. Веднъж, докато разговарял със сина си Рандълф късно през нощта по време на училищната ваканция, на Чърчил му хрумнало следното: „Знаеш ли, момчето ми – казал той с леко тъжна усмивка, – мисля, че по време на тази ваканция разговарях с теб повече, отколкото баща ми е разговарял с мен през целия ми живот“. Това не само не било преувеличено, но и доста често срещано – и дълги години след това продължавало да се среща често. Възможно е да разпознаете себе си и собственото си детство в тази история.

Колко тъжно! Не само за децата, но и за родителите.

Поколение след поколение родителите – особено бащите – били лишени от най-удовлетворяващото и най-красивото нещо в света: да участват в живота на децата си. Да ги обичат не само като цяло, но и съвсем активно, ежедневно. Обратната страна

на патриархалното общество, което е обременило жените с цялата домакинска работа, е снижила очакванията към мъжете и приноса им към дома и отглеждането на децата. Да обичаш и да бъдеш обичан? Да разбираш и да бъдеш разбран? Никой не е научил мъжете на това. Никой не го е изисквал от бащите.

И отново, представете си колко по-различна би могла да бъде историята, ако повече родители бяха истински родители. Само ако (вмъкнете името на някой престъпник) беше отгледан по-добре. Само ако (вмъкнете името на някой алчен бизнесмен) можеше да почувства, че е достатъчен такъв, какъвто е. Само ако (вмъкнете името на някоя тежко пострадала жертва) беше предпазена. Само ако (вмъкнете името на някой анонимен човек) бе възпитан да реализира потенциала си. Само ако някой беше казал на (вмъкнете името на някой влиятелен човек), че се гордее с него/нея.

Въпреки че не можем да променим това травматично минало, можем да сътворим едно по-добро бъдеще.

Това е философията, която стои в основата на тази книга.

Въпреки недостатъците на миналите поколения родителството е едно от онези прекрасни преживявания, които ни свързват в една непрекъсната нишка, която се простира хиляди години назад. Един от най-красивите пасажии в писанията на римския поет Лукреций улавя радостта от навеждащия се баща, към чиито обятия се втурват неговите деца. Едно от най-старите доказателства за представители на човешката раса в Америка са отпечатъците на родител, навярно майка, вървяща из място, в момента известно като Национален парк „Уайт Сендс“, която носи и след това оставя, носи и след това оставя, носи и след това оставя едно малко дете.

Това, което правим, нашето диво, хаотично ежедневно съществуване – което е пълно с радости и трудности, любов и труд – е безкрайно. Древният свят е неизмеримо различен от нашия свят днес – тези отпечатъци в Ню Мексико са примесени със следи от гигантски ленивци и древни породи камили, и вид мамути – и въпреки това по някакъв начин сте имали това

преживяване безброй пъти, в парка, приблиране към колата след вечеря, на плажа по време на почивка.

Родителите винаги са се тревожили за децата си. Родителите винаги са играели с децата си. Родителите винаги са правели планове за децата си. Родителите винаги са се опитвали да бъдат пример за децата си. Родителите винаги са се опитвали да подкрепят и окуражават децата си. Родителите винаги са се питали, съмнявали и чудели дали правят достатъчно, дали им осигуряват достатъчно, дали училището е достатъчно добро, дали спортът е достатъчно безопасен, дали бъдещето на детето е достатъчно сигурно. Те са правели същото, което и вие правите, и е същото, което хората след петдесет поколения ще правят.

Част сме от нещо непреходно, вечно, нещо много малко и същевременно много голямо. Това трябва да ни смирява и вдъхновява. Трябва да ни дава усещане за смисъл... и перспектива.

И един практически съвет. Родителството е тема, която е засегната от всяка философия и религиозна традиция. Можем да открием съвети от Платон за това как да контролираме своя нрав пред децата си. Насоки как да изградим спокойна семейна атмосфера за децата си от Марк Аврелий. Уроци от Сенека как да не разглезваме децата си. Препоръки от Елизабет II как да подкрепяме децата си. Съвети от Флорънс Найтингейл как да вдъхновяваме децата си. Уроци как да култивираме любопитство у децата си от Сандра Дей О'Конър¹. Съвети как да ценим времето, прекарано с децата си от Джери Зайнфелд. Насоки как да балансираме между кариерата и децата от Тони Морисън. Уроци, извлечени от живота на Мохамед Али за това как да вярваме в децата си. Насоки от майки, оцелели от Холокоста, бащи, участвали в движението за граждански права, синове, превърнали се в герои от войната, и дъщери, спечелили Нобелови награди... и стоиците, и будистите, съвременните и онези от древността. Можем да се поучим от всички тях.

Както и моята книга *The Daily Stoic*, и настоящата е изградена около постигането на всички тези съвети и насоки – съвет

¹ Първата жена върховен съдия на САЩ. – Б.р.

20 януари
Правете нещата, които искате те да правят

Искате синът ви да бъде силен и честен. Искате същото и за дъщеря си. Искате да се трудят усърдно, да се отнасят с уважение към родителите си и с хората, които срещат на улицата. Искате да бъдат чисти и подредени, да се забавляват и да бъдат устойчиви.

Разбира се, че искате всички тези неща. Всеки го иска за децата си. Въпросът е как да отгледаме добри деца? Отговорът се вижда във вас, когато погледнете в огледалото.

Авторът на бестселъри и баща на две деца Остин Клиън казва, че това е най-трудната част от родителството: трябва да бъдете онзи тип човек, който искате децата ви да бъдат. Трябва да правите нещата, които искате децата ви да правят. „Непрекъснато откривам това при родителите“ казва той. „Искат децата им да правят неща, които те самите не правят“. Той иска децата му да четат, така че се уверява, че го виждат как той самият чете. Искат те да пробват различни хобита и интереси, затова се уверява, че те го виждат как самият той се упражнява да свири на някакъв инструмент или да рисува нещо в някой скицник. Искат да работят усърдно и да намерят работа, за която ги е грижа, затова се уверява, че го виждат как работи в студиото си. Искат да се отнасят към другите с уважение и доброта, затова се уверява, че го виждат да дава на майка им нещо, което е изработил за нея.

Този, който сте, ще изгради тези, които ще станат те. Така че бъдете такива, каквито искате да бъдат и те. Правете онова, което искате те да правят. Трудно е, но е единственият начин.

21 януари
Какво научават от начина, по който се държите?

Това правим всички... Даваме пример... и поведението ни със сигурност ще има голямо влияние върху младите, а младите са нашето бъдеще.

Джон Удън

Брус Спрингстийн научава за срама, пречупената гордост и борбата с демоните, които не можеш да победиш, от своя баща. Можете да чуete тази болка, причинена на Брус, в голяма част от песните му.

Въпреки че е нямал късмет в това отношение, Спрингстийн е имал все пак невероятния шанс с майка, която да му даде съвсем различен пример. В своите мемоари *Born to Run* Брус разказва как е посещавал майка си в нейната работа като съдебен секретар. „Аз се гордея, тя се гордее“, пише той и си припомня какво е чувството да я вижда в нейната стихия, далеч от дома да върши своята работа. Брус вижда себе си в нея и това го кара да бъде по-добър. „Ние сме красиви, отговорни членове на това малко общество, носим своя собствен товар и правим онова, което трябва да се направи. Имаме място тук, причина да отворим очи сутрин и да живеем един спокоен и добър живот.“ Само помислете какво е почувствал, когато я е видял да върши работата си.

Какво учат децата ви от начина, по който се държите? Показвате ли им, както бащата на Брус, какво е да бъдеш гневен, огорчен и изгубен? Или както майка му, им давате пример как да бъдат смели, устойчиви и как да намерят своя път? Вашият пример ги кара да бъдат по-добри или по-лоши.

22 януари

Непрекъснато слушат

Децата никога не са били много добри в това да слушат по-възрастните, но и никога не са се проваляли в това да ги имитират.

Джеймс Болдуин

Случвало ли ви се е някога децата ви да кажат нещо, което просто да ви стъписа? Онзи тип коментари, които ви карат да зяпнете в почуда? Като онази сцена в „Коледна история“⁷? Ралфи държи джантата, пълна с гайките, докато баща му сменя гума в снежната нощ. Старият Паркър събаря джантата и гайките се разхвърчават. „О, майчице!“ казва Ралфи. „Само че не казах това“ обяснява Ралфи зад кадър. „Казах думата, онази страшната, кралицата майка на мръсните думи, онази, която започва с „М“!“

На стария Паркър му пада ченето, а очите му се ококорват. *Откъде дойде това?* – сигурно си мисли той. Къде го е чул?

Разбира се, че знае откъде. Ралфи го е чул от баща си, известен с „мозайката от псувни“, която може да нареди с думите си, когато не е в настроение. Малкото момче просто върви по стъпките на своя ругаещ баща.

Въпросът е следният: децата непрекъснато ни гледат с отворени очи, уши и сърце. Попиват всичко. Какво ще чуят? Какво ще се излее от вас, което те ще поемат? Това е въпросът.

⁷ A Christmas Story – американски комедиен филм от 1983 г. – Б.р.